

3. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (Затверджена рішенням секції судової балістики та трасології НКМР МЮ України. Протокол від 03.06.2005) — Київ, 2005. — 31 с.
4. Разумов Э.А., Молибога Н.П. Осмотр места происшествия / Э.А. Разумов, Н.П. Молибога. — К.: РИО МВД Украины, 1994. — С. 414–592.

Ю.П. Приходько, ст. викладач

ННІПСК Національної академії внутрішніх справ

РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕНЕРГІЇ ВИБУХУ

Останніми роками в державі позначилася стійка тенденція зростання злочинів із застосуванням енергії вибуху вибухових пристроїв. Застосування цього способу для здійснення вбивств на замовлення, дестабілізації в суспільстві, пошкодження майна громадян є для злочинців дуже зручним. На місці злочину залишається мінімальна кількість слідів, забезпечується безпека виконавців (невисока вірогідність затримання по “гарячих слідах”). Це якраз той випадок, коли спосіб приховування передбачений в структурі самого способу здійснення злочину. Для вбивств на замовленням останнє є характерним явищем.

Практика розслідування справ за фактами вибухів показала, що успіх розслідування даного виду злочинів залежить, в першу чергу, від того, наскільки грамотно і повно було оглянуте місце події і вилучені необхідні речові докази. Велику роль також для отримання значимих результатів вибухотехнічної і хімічної експертиз відіграють правильна упаковка і транспортування речових доказів. Навіть при правильному вилученні речових доказів, недотримання вимог щодо їх пакування може привести до негативних результатів експертного дослідження.

Досвід практичної роботи дозволяє виділити три типові ситуації щодо злочинів, пов'язаних з використанням енергії вибуху:

- загроза вибуху по прийнятому повідомленню, коли вибуховий пристрій не виявлений;
- загроза вибуху при виявленні предмета, підозрілого на приналежність до вибухового пристрою;
- безпосередньо місце вибуху (тобто, вибух вже стався).

Перша типова ситуація: загроза вибуху по прийнятому повідомленню, коли вибуховий пристрій не виявлений.

Оскільки інформація, що поступила черговому, як правило, не містить відомостей, що дозволяє зробити які-небудь висновки, то необхідно раціонально організувати подальшу роботу, виходячи із забезпечення безпеки громадян і фахівців, що беруть участь в розслідуванні. Для цього необхідно вжити наступні заходи:

- терміново викликати фахівців вибухотехників з метою очищення місцевості від вибухонебезпечних предметів;
- визначити межу небезпечної зони. Відстань від неї до місця розташування вибухонебезпечного предмета визначається з урахуванням конкретної обстановки як правило, не менше 100 м;
- організувати евакуацію людей з небезпечної зони;
- організувати оточення по межах небезпечної зони за допомогою постів і умовних знаків(червоні прапорці, огорожувальна стрічка і тому подібне);
- направити на місце події слідчо-оперативну групу.

Друга типова ситуація: загроза вибуху при виявленні предмета, схожого на вибуховий пристрій.

При виникненні цієї ситуації необхідно вжити наступні заходи:

- виконати увесь комплекс заходів, передбачених для першої типової ситуації;
- зробити фотографування, а по можливості — і відеозйомку вибухонебезпечного предмету;
- скласти детальний опис цього об'єкту: зовнішній вигляд, габарити і забарвлення, засоби перенесення і маскування(сумки, портфеля, валізи і тому подібне), зовнішній вигляд, габарити і забарвлення самого об'єкту(по можливості), видиме маркування і інші специфічні ознаки;
- при прибутті на місце події фахівців вибухотехників, негайно вирішити питання про можливість транспортування вибухонебезпечного об'єкту у безпечне місце для його знешкодження або знищення;
- якщо фахівець з розмінування визнає можливим транспортування цього об'єкту, а також безпечними певні маніпуляції з ВП (повороти, підведення і тому подібне), то необхідно досліджувати поверхню вибухового пристрою на наявність слідів рук, при цьому доцільно зробити (за можливості) рентгенівську зйомку предмету;
- якщо фахівець з розмінування визнає необхідним зробити руйнування вибухонебезпечного предмету за допомогою гідроруйнівної

гармати на місці події, треба вжити заходи по відвертанню розльоту осколків корпусу вибухового пристрою і інших вражаючих елементів(використати вибухозахисний контейнер, мішки з піском і т. п.);

- після руйнування осколки і інші фрагменти вибухового пристрою упаковуються і направляються на експертизу;

Третя типова ситуація: огляд місця вибуху.

В разі знаходження на місці вибуху вибухових пристроїв, що не спрацювали, то необхідно викликати, окрім оперативно-слідчої групи і фахівців зі знешкодження вибухонебезпечних предметів. При виявленні подібних предметів необхідно виконати увесь комплекс заходів, передбачених для другої типової ситуації.

Місце вибуху необхідно оглядати в наступному порядку:

- зафіксувати обстановку місця події(фото і відео зйомка);
- організувати при необхідності рятувальні і аварійно-відновлювальні роботи, а за наявності жертв і потерпілих викликати на місце події працівників відповідних медичних служб;
- намалювати план-схему місця події, на якій необхідно відмітити просторово-взаємне розташування епіцентру вибуху (воронки і тому подібне), осколків або фрагментів підірваного об'єкту, деформацій на предметах обстановки і тому подібне, жертв і потерпілих;
- відновити на схемі навколишнє(речове) оточення на місці події до вибуху;
- детально оглянути: об'єкт вибуху, територію, безпосередньо прилеглу до місця вибуху, потерпілих, а також їх одяг, документи і речі;
- зафіксувати шляхом опису або фото і відеозйомки наявність, вид, розміри локальних деформацій, вм'ятин, сколків на місці події, а також інших проявів руйнівної дії вибуху на предметах навколишнього оточення, характер матеріалів, в якому вони утворені, відстань від центру вибуху;
- зафіксувати в протоколі огляду місця події, необхідні для проведення експертизи, геометричні і якісні характеристики;
- зафіксувати характер травм у потерпілих;
- зібрати предмети з кіптявою, причому доцільно вилучати їх повністю, якщо об'єкт-носії занадто громіздкий, а локалізація кіптяви відома, то необхідно вилучити відповідний фрагмент об'єкту;
- здійснити ретельний збір осколків і уламків вибухового пристрою (металеві осколки, шматки шнурів, дроту, електродротів, деталі

годинникових механізмів, радіодеталі, елементи електроживлення, частини можливої упаковки);

- якщо вибух стався на ґрунті, узяти проби ґрунту безпосередньо з епіцентру вибуху, а також в якості зразків порівняння контрольні проби на достатньому видаленні від місця вибуху;
- при виявленні на залишках і деталях вибухового пристрою або оточуючих місце вибуху предметах часток порошкоподібної кристалічної речовини або часток, схожих на порошинки, необхідно їх вилучити і упакувати окремо;
- при зборі речових доказів не треба забувати про виявлення і фіксацію традиційних криміналістичних слідів(відбитки пальців, сліди взуття, сліди інструментів і тому подібне).

Інформація, отримана на стадії попереднього дослідження слідів вибуху, частіше за все є дуже приблизною, неповною і такою, що не має доказового значення, але вона потрібна для визначення видів і послідовності проведення оперативно-розшукових заходів і здійснення слідчих дій; інформація, отримана експертами в лабораторних умовах, здатна внести ясність в суть справи і відповісти на широке коло питань, що сприятиме розкриттю злочину, пов'язаного з протиправним вибухом. Але це є можливим тільки за умови правильної фіксації та вилучення слідів вибуху і послідовності призначення тієї або іншої експертизи.

Вибухотехнічна експертиза, як правило, носить комплексний характер і її проведення вимагає залучення фахівців, що мають знання в різних галузях науки, техніки, ремесла. Крім того, за фактом вибуху нерідко виникає необхідність в призначенні інших видів експертиз, послідовність проведення яких визначається з урахуванням інформації, отриманої на стадії попереднього дослідження криміналістичних слідів, що є основними об'єктами подальших досліджень. Інакше важлива для слідства і працівників карного розшуку інформація може бути втрачена, а речові докази видозмінені або зруйновані. Уникнути цього — одна з головних вимог криміналістичного підходу до дослідження усєї сукупності ознак, що виражають властивості речових доказів.